

РОЛЯТА НА ВОДАТА КАТО КОМПОЗИЦИОНЕН ЕЛЕМЕНТ В ЛАНДШАФТНАТА АРХИТЕКТУРА

Емил Галев, Анна Хурани, Мария Гуркова
Лесотехнически университет, София

Резюме

Статията прави опит да разгледа и систематизира основните и най-популярни начини за изява на водата в градските паркове и природния ландшафт. Водните течения и площи са разгледани като много съществен естетически фактор в ландшафтното проектиране. Тяхното значение в пейзажите зависи преди всичко от възможността да бъдат възприемани от наблюдателя. Водният компонент на ландшафта много силно повишава пластичността на пространствата, проявявайки се както в статично, така и в различни динамични състояния (падане, пръскане, плъзгане и т.н.). При включване на спокойни водни повърхности (езера, басейни, водни огледала и др.) в общото композиционно решение на парковите творби, се разчита на тяхното благоприятно въздействие върху психо-физическото състояние на човека и за отмора на очите. В определени случаи може да се използва свойството на водата да отразява околните растителни, архитектурни или скулптурни обеми. В други случаи, при плитките водни площи, се използва прозрачността на водата и се търси декоративен ефект чрез рисунъка на дъното. Водата е атракция в пейзажа във всички свои агрегатни състояния. Универсалността на водния компонент на ландшафта като естетически фактор става очевидна чрез многообразието от неговото използване, както и чрез неговото лесно възприемане и силно емоционално въздействие. Всички проявления на водата в един пейзаж са с решаващо значение за доброто му художествено осмисляне и затова необходимостта от формулиране на ясни правила за композиране на водните елементи в ландшафта е безспорна. Статията обосновава необходимостта водните площи да се разглеждат като обект на устройственото планиране и ландшафтния дизайн.

Ключови думи: водни течения и площи, водна повърхност, естетически фактор, привлекателност на пейзажа, ландшафтен дизайн.

Keywords: aquatic element, water surface, aesthetic factor, attractiveness of landscape, landscape design.

JEL: K32, Q00, Z32.

Увод

Водата в ландшафта от десетилетия е обект на многостранни изследвания в различни научни области. В околната среда тя е естествен ресурс от съществено значение за живота (питейна вода, реки, езера и др.). В социално отношение тя се явява като силно чувствителна основа за развитие на човешките дейности (селско стопанство, риболов и т.н.), във финансово отношение влияе на туризма и много други отрасли на икономиката, в културно отношение е свързана с фолклора, митологията, изкуствата и религията, в естетическо отношение се изявява като основен фактор за привлекателността и красотата на пейзажа.

Целта на това изследване е да се представят някои от най-популярните начини за изява на водата в градските паркове и природния ландшафт.

Материал и метод

От древността до сега водата се асоциира от хората с идеята за откритието, победата и завоеването, поради своята динамика, пространствена експанзия и екологична стабилност.

Талес смятал водата за основен източник на развитието, виждайки при пътуванията си до Египет колко плодородна е земята след разли-

вите на река Нил. Според Херодот персите изисквали „земя и вода“ от завладените от тях градове, което означавало пълно лишаване на жителите им от каквито и да са права върху земята и нейните продукти. В Древна Гърция чешмите се считали за свещени и били изградени като впечатляващо украсени постройки. Обществени чешми съществували и в Древен Рим и обикновено представлявали правоъгълен каменен резервоар поставен на малък пиедестал и имащ изваяна човешка или животинска глава (например на лъв), от която тече водата. Визията на всеки фонтан в древността се определяла от местоположението му и от местните традиции, но типовете фонтан от онези времена са два: „отворен“ (който бил най-обичайният) и „затворен“, където водата тече от скулптура [6]. Водата като символ на живот, здраве и цивилизация играе съществена роля също и в ежедневието във Византия. Хората гледат на водата като на незаменим елемент от Рая, който си представят като цъфтяща градина с четири реки. По-прости фонтани и водоеми съществували в много селски къщи, а фонтани със скулптурна украса (оформени като птици, влечуги или други животни) имало в къщите на по-богатите хора. Чешми са съществували дори покрай селски или горски пътища за нуждите на пътуващите.

Районите, в които е имало чешми с термална вода, като Aghilaos или Pithia, са посещавани от хората с терапевтична цел, за лечение на различни заболявания. Тези чешми са представлявали тогава естествена инфраструктура за развитието на малки, но луксозни и богати градове с балнеологично значение. Баните там били обществени места, подходящи за срещи, дискусии и демонстрации на женственост. Считало се, че водата има свръхестествена сила и се практикували множество религиозни вярвания и ритуали (гадателство, екзорсизъм и т.н.). Накратко казано водата имала огромно реално и символично значение.

Всеобщо известен факт е, че сладката вода, за разлика от морската, е абсолютно необходим елемент за съществуването на живота. Прави впечатление, че в главата „Битие“ в Стария Завет, Бог различава морето от сладката вода, когато създава човешкото същество от почва и вода. В различните митологии, водата (под формата на дъжд, сняг, езеро и т.н.) е средство за анимализъм и участва безпрекословно в човешкия живот. Наличието на сладка вода винаги играе решителна физическа или психологическа роля за живота и напредъка на културата. Водата доминира много изкуства, включително градинско-парковото, през времето на Барока чрез митологични метафори и всестранна изява в тогавашните творби.

Ролята на водата в пейзажната естетика е може би най-силна в сравнение с другите сфери. Пейзажните стойности на ландшафта, получени от съществуването на водни елементи винаги са много по-високи и причините за това могат да бъдат сведени до следните [4]:

- звуците на течащата или падащата вода, или водните птици;
- визуалната динамика от движението на реки, водопади, вълни и т.н.;
- зрителните усещания за цветовете на водата и бреговете на водните течения и басейни;
- отраженията върху водната повърхност;
- възможността за разширяване на биотопите на определени растителни и животински видове;
- възможностите за подчертаване на структурните материали и осветлението;
- възможностите за екологично образозаване.

Най-важните характеристики на водата от гледна точка на ландшафтния дизайн се състоят в нейното движение, звук и отражение [1]. Твърди се, че водата активира всички сетива и предоставя множество възможности за отдих като плуване, риболов, гребане и др. Освен това емпирично е установено, че посетителите оста-

ват в плажната зона около четири часа всеки ден [5]. Водата стимулира сетивата чрез изображение и звук. За да засили тази стимулация, ландшафтният дизайнер може да се намеси например на дъното на езеро. Водата предизвиква мемориални и емоционални въздействия със своите спокойни и чувствителни свойства [1]. Движението на водата ѝ придава динамична и силно впечатляваща визия, която може да се придружава от гръмотевичен звук или да преобладава над градския звук. Абсолютно неподвижната вода пък създава усещане за нестабилност и дисбаланс [3].

Litton et al. са приложили широкообхватен експертен подход за определяне на естетическите аспекти на сладководните басейни и течения в пейзажа [2]. Естетическите функции на водата в пейзажа и нейното значение за отдиха (ежедневен, седмичен и ваканционен) се изследват интензивно от различни автори и експертни групи. Предложени са редица модели за класификации, за комплексни характеристики и оптимизиране на промените, направени от човека. Тези модели са изготвени с използването на модерни GIS технологии, визуализации и други технически средства и се прилагат върху предварително обособени териториални или пейзажни единици.

Резултати и обсъждане

Водата е основен компонент (градивно средство) на парковото изкуство. „Водата е околото на пейзажа, ... светът вижда себе си за първи път като отражение във водата ...” – е казал френският философ и изкуствовед Гастон Башляр (1884–1962).

Водните повърхности и течения са изключително важен и необходим компонент във всяка творба на парковото изкуство. Тя внася живот и динамика в парковите пространства, подобрява микроклиматичните условия и обогатява художественото съдържание на парковите композиции. Водата се явява като естествен притегателен център за посетителите на парковете и градините. Чрез своите характерни свойства тя въздейства положително върху настроението на човека - както върху неговите емоции, така и върху психо-физическото му състояние (фиг. 1).

В много случаи водните елементи и съоръжения изпълняват ролята на композиционни центрове, или са в основата на главните композиционни оси на парковите творби (фиг. 2).

При включване на големи водни съоръжения в паркоустройствените проекти е задължително участието на хидроинженери в проектантските екипи в предварителните и в работните фази на проектиране. Необходими са задълбочени и

Фиг. 1. Водно огледало с пейзажни очертания в лесопарк „Липник“, гр. Русе

Фиг. 2. Композиционен център на ренесансовата вила д'Есте в град Тиволи, Италия

коректни проучвания относно водоизточниците в парковата територия и техния дебит, особеностите на геоложката основа, нивото на подземните води, конфигурацията на терена, технологията на строителство и т.н. В зависимост от това, дали се създават от човека или само се дооформят от него, водните елементи и съоръжения в парковата среда се делят на естестве-

ни (потоци, реки, водопади, езера) и изкуствени (чешми, фонтани, басейни и т.н.) (фиг. 3).

Също така, те биват статични или динамични според това, дали водата в тях въздейства чрез спокойната си огледална повърхност, или чрез ефектите, които се получават при нейното движение (фиг. 4).

Фиг. 3. Хармонично вписана в пейзажа изкуствена водна площ в дворното пространство на хотел „Свети Врач“, гр. Сандански

Фиг. 4. Статични и динамични въздействия на водните елементи в ландшафтната архитектура

Едно от основните приложения на водата в парковото изкуство е повишаване пластичността на пространствата (фиг. 5).

Това се постига при нейното използване в динамично състояние, което бива:

- падане (чрез заглушаване или засилване ефекта от шума на падащата вода) (фиг. 6);
- пръскане (чрез вертикални или насочени под ъгъл водни струи с различна дължина, чрез разпръскване в дисперсна система – тип „воден облак“ и т.н.) (фиг. 7);
- плъзгане (върху гладки или грапави повърхности под малък наклон).

При включване на спокойни водни повърхности (езера, басейни, водни огледала и др.) в общото композиционно решение на парковите творби, се разчита на тяхното благоприятно въздействие върху психо-физическото състояние на човека и за отмора на очите (фиг. 8). В определени случаи може да се използва свойството на водата да отразява околните растителни, архитектурни или скулптурни обеми (фиг. 9).

В други случаи, при по-плитки водни площи, се използва прозрачността на водата и се търси декоративен ефект чрез рисунъка на дъното – мозаечни изображения, облицовки с геометрични фигури и др. (фиг. 10).

Фиг. 5. Повишаване пластичността на пространствата заети от водни течения и площи

Фиг. 6. Декоративна водна каскада в гр. Плевен

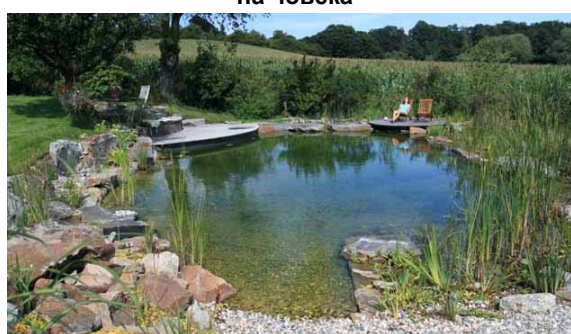
Фиг. 7. Фонтанът на Латона в парка на двореца Версай, Франция

Фиг. 8. Водата в пейзажа оказва благоприятно въздействие върху психо-физическото състояние на човека

Фиг. 9. Способността на водата видимо да отразява околните предмети

Фиг. 10. Прозрачността на водата като положителен зрителен ефект

Гледките от високите и стръмни брегове на големите водоеми създават илюзията за потесни водни повърхности (фиг. 11).

Полегатите брегове, които затрудняват цялостния зрителен обхват на срещуположната брегова ивица, допринасят за оптичeskото възприемане на водните площи като по-големи (фиг. 12).

Изводи и препоръки

Обсъдените по-горе обстоятелства обосновават необходимостта водните площи да се разглеждат като водещ компонент и фокус на устройственото планиране и ландшафтния дизайн. При тяхното ситуиране и детайлно проек-

тиране е необходимо да се спазват редица правила и нормативи, някои от които са от техническо естество и са задължителни, а други имат отношение само към естетиката и са препоръчителни.

Например, покрай водните площи с променящо се водно ниво в определени периоди от време се създават отрицателни зрителни ефекти (фиг. 13).

Водата е атракция в пейзажа във всички свои агрегатни състояния (фиг. 14).

Тя обаче има най-силни рекреационни функции и естетически въздействия, когато е съчетана с подходяща растителност (фиг. 15).

Фиг. 11. Поглед отвисоко към река Велека в участък от средното ѝ течение

Фиг. 12. Поглед от полегатия бряг на лимана на река Силистар

Фиг. 13. Отрицателни зрителни ефекти по крайбрежната ивица на язовир Батак през период на понижено водно ниво

Фиг. 14. Водата е атракция в пейзажа дори в твърдо агрегатно състояние

Фиг. 15. Водата в хармонично съчетание с подходяща растителност в парка на гр. Разлог

Заклучение

Универсалността на водния компонент на ландшафта като естетически фактор става очевидна чрез многообразието от неговото използване, както и чрез неговото лесно възприемане и силно емоционално въздействие. Всички про-

явления на водата в един пейзаж са с решаващо значение за доброто му художествено осмисляне и затова необходимостта от формулиране на ясни правила за композиране на водните елементи в ландшафта е безспорна.

Литература

1. Gombrich E. *The renaissance theory of Art and the promotion of landscape*. Potamos. Athens. 1950. (in Greek).
2. Litton, R., Tetlow, R., Sorensen, J., Beatty, R. *Water and landscape, an aesthetic overview of water in the landscape*. Water Information Center. Port Washington. New York. 1974.
3. Ruban, L. The System of Coastal and Water Areas in The Modern Theory and Practice of Urban Planning and Landscape Architecture. *Sci.-Tech. Collection: Urban Development and Regional Development*. Kiev, KNUCA. Issue 65. 2017. 475–483. (in Ukrainian).
4. Ruban, L. The architecture and landscape organization of memorials to prominent people: study of water features. *The Journal of Urban Design and Architecture*. vol. XLIV. 2016. 195–202.
5. Ruban, L. Modern Trends in the Usage of Water in Contemporary Architectural-Landscape Practice. *The new Ideas of New Century – 2014: The Fourteenth International Scientific Conference Proceedings*. vol. Pacific Ocean State University, Khabarovsk, Pacific Ocean State University. vol. 3. 2014. 160–166. (in Russian).
6. Ruban, L. Decorative Features of the Phenomenon of "Water" for the Modern Architectural and Landscape Practice: Statics and Dynamics Forms. *Sci.-Tech. Collection: Modern Problems of Architecture and Urban Development*. Kiev, KNUCA. Issue 49. 2017. 343–352. (in Ukrainian).

THE ROLE OF WATER AS A COMPOSITION ELEMENT IN LANDSCAPE ARCHITECTURE

Emil Galev, Anna Hourani, Maria Gurkova
University of Forestry, Sofia, Bulgaria

Abstract

The article attempts to examine and systematize the main and most popular ways of water expressing in urban parks and the natural landscape. Watercourses and areas are considered as a very important aesthetic factor in landscape design. Their importance in landscapes depends primarily on the possibility of being perceived by the observer. The aquatic element of the landscape greatly increases the plasticity of the spaces, manifesting itself in both static and various dynamic states (falling, splashing, sliding, etc.). By incorporating calm water surfaces (lakes, pools, water mirrors, etc.) into the overall compositional solution of the park areas or natural landscape, is relied upon on their beneficial effect on the psycho-physical condition of the person and the weakening of the eyes. In some cases, the property of water may reflect the surrounding plant, architectural or sculptural volumes. In other cases, in shallower water areas, the transparency of the water is used and decorative effects are sought through the drawing at the bottom. Water is an attraction in the landscape in all its aggregate states. The versatility of the aquatic component of the landscape as an aesthetic factor becomes apparent through the diversity of its use, as well as through its easy perception and strong emotional impact. All the manifestations of water in landscape are crucial for its good artistic thinking and therefore the need to formulate clear rules for the composition of water elements in the landscape is indisputable. The article substantiates the need for water areas to be considered as objects of spatial planning and landscape design.